

як міжнародно-правовими актами, так і положеннями внутрішньо національного законодавства, які визначаючи умови та підстави законного обмеження прав осіб, зобов'язують акцентувати увагу на дотриманні балансу між поставленою метою кримінального провадження і правами осіб, яких стосуються відповідні обмеження. Оскільки застосування кримінального процесуального примусу завжди позиціонується як пекативний, вимушений захід, застосовувати його необхідно із урахуванням загальноповизаних міжнародних стандартів та принципів кримінального провадження в галузі прав людини.

Список використаних джерел

1. Галенская Л. Н. Международная борьба с преступностью / Л. Н. Галенская. М. : Междунар. отнош. – 1972. – 167 с.
2. Назаров В. В. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження / В. В. Назаров, Ю. Р. Лахманік // СХвропейські перспективию 2013. № 3. с. 102-106
3. Кримінальний процес : підручник / за ред. Ю. М. Грошового та О. В. Капліної. Х. : Право. 2010. 608 с.

ВОЛОДИМИРСЬКА Т. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу

ГЕНЕЗА ТА СТАНОВЛЕННЯ НОРМАТИВНИХ ОСНОВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЕФЕКТИВНИЙ ЗАХИСТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У кримінальному провадженні важливою гарантією ефективного захисту є реалізація конституційного принципу забезпечення підозрюваному, обвинуваченому права на захист і дотримання законності у ході кримінального судочинства. Забезпечення права на ефективний захист у кримінальному провадженні регулюється низкою міжнародно-правових документів, до яких належать: Загальна декларація прав людини (1948 р.), Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах (1959 р.), Основні принципи ООН, що стосуються ролі юристів (1990 р.), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.), Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що припиняють гідність, видів поводження і покарання (1984 р.).

Важливим документом є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, яка гарантує право осіб, які обвинувачуються у

вчиненні кримінального правопорушення, на захист або ж право «мати достатньо часу й можливостей для підготовки свого захисту» (пункт 3 (б) статті 6). Якщо в такому випадку запобіжні заходи до обвинуваченого не було застосовано, то питання зустрічей і консультацій особи із захисником не складає особливої проблеми. Інший хід подій виникає у ситуаціях, коли особу взято під варту. В такому випадку об'єктивно ускладнюється проведення таких зустрічей. У справі Кемпбелл і Фелл проти Сполученого Королівства, Європейський суд з прав людини (далі ЄСПЛ) зазначив, що особа має право на необмежену кількість зустрічей зі своїм захисником. Такі зустрічі повинні відбуватись за відсутності представників пенітенціарних установ, в умовах конфіденційності [1, с. 96].

Про можливість осіб ознайомлюватись із матеріалами справи йшлося у Справі Фуше проти Франції, при розгляді питання про рівність сторін та змагальність судового процесу. ЄСПЛ розглянувши справу зазначив, «що для обвинуваченого важливою була можливість доступу до справи і ознайомлення з документами, які її складають, щоб бути в змозі оскаржити протокол, складений проти нього. За відсутності такої можливості заявник не мав змоги належним чином підготуватися до захисту і не скористався рівністю сторін, що суперечить п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод» [2, с. 96].

У наступній справі Яременко проти України, особа не була представлена захисником, хоча щодо неї було обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Вона допитувалась як свідок (з попередженням про кримінальну відповідальність згідно зі ст. 385 і ст. 386 Кримінального кодексу України) щодо іншого злочину, і дала покази, які потім були покладені в основу обвинувачення, та взяла участь — без присутності захисника — у відтворенні обстановки та обставин убивства. ЄСПЛ зазначив, що з першого допиту заявника стало очевидним, що його показання були не просто показаннями свідка злочину, а фактично зізнанням у його вчиненні. Також заявник, який був попереджений про кримінальну відповідальність за відмову давати показання й одночасно проінформований про право не свідчити проти себе, міг, як він стверджує, справді розгубитися, не розуміючи наслідків відмови давати показання, особливо під час допиту за відсутності допомоги захисника [3].

В національному законодавстві і в першу чергу, в Конституції України проголошено, що однією з основних засад судочинства є забезпечення обвинуваченому права на захист (ст. 129). Відповідно до ст. 7, 20 КПК України, забезпечення права на захист також є однією із загальних засад кримінального провадження. Згідно зі статтями 42, 66 КПК України підозрюваний, обвинувачений мають право на захисника, а свідок — на адвоката.

У кримінальному процесі умовно можна поділити процесуальні права адвоката на такі групи: права захисника, реалізація яких дає захиснику можливість активно брати участь у процесі доказування (право заявляти клопотання, брати участь у проведенні процесуальних дій, збирати і подавати слідству та суду докази); права захисника, реалізуючи які він одержує необхідну інформацію у кримінальному провадженні для успішного здійснення своєї діяльності (право ознайомлюватись з матеріалами кримінального провадження і побачення з підзахисним); права захисник, реалізуючи які, він сприяє об'єктивності здійснення кримінального провадження, а також охороняє від можливих і захищає від допущених порушень свої права і права підзахисного (право заявляти відводи слідчому, прокурору, слідчому судді і складу суду, подавати зауваження на протоколи процесуальних дій, журнал судового засідання та його технічний запис, а також право оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність органів, що ведуть провадження, в тому числі в апеляційній та касаційній інстанціях) [4, с. 267].

Аналіз звернень до ЄСПЛ та велика кількість його рішень демонструє, що в нашій державі й досі існують серйозні (загрозливі) недоліки правового регулювання сфери кримінального судочинства. Серед них слід виділити наступні: неналежні підстави затримання особи, відсутність чітких мотивів продовження строків тримання під вартою, розбіжності між часом фактичного та юридичного затримання, відсутність ефективних альтернативних запобіжних заходів. Врахування практики ЄСПЛ у правотворчій діяльності нашої держави має стати обов'язком для законодавчої влади і, як наслідок, забезпечити ефективний та своєчасний захист гарантованих Конституцією України та визнаних у міжнародно-правових нормах прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, що створить оптимальні умови для становлення України як правової держави.

Список використаних джерел

1. Бапчук О. А., Куйбіда Р. О. Вимоги статті 6 Кошпєвїї про захист прав людини і основоположних свобод до процедури судочинства. К.: «ІКП «Лєста», 2005.
2. Данилюк Т. М. Сучасне забезпечення права на ефективний захист у кримінальному провадженні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/FP_index.htm 2012 3 29.pdf
3. Справа «Яременко проти України (№ 2)» (Заява № 66338/09) // Відомості Верховної Ради України.// Європейський суд з прав людини, Міжнародні суди; Decision, Causa, Statementon April 30, 2015
4. Погорєпський М. А., Яловська О. Г. Адвокатура України: підручник. – К.: Юрінком. Інтер, 2014.